

Det 20. århundredes begravelsesplads

Arkitekten som fortolker og formgiver

Af Suzanne Eben Ditlevsen, arkitekt m.a.a

Et af de største problemer man som arkitekt står over for, når man skal planlægge en kirkegård, er alt det, der ligger bag funktionsdiagrammet. Skal man følge de nuværende kulturelle mønstre omkring døden og den døende og udlægge store mindeplæner: anonyme og billige i drift, - eller skal man kommentere tiden og tendenserne, og dermed risikere at designe anlæg, der kan virke provokerende og fremmedgørende?

I mit afgangsprøveprojekt fra Arkitektskolen i Århus 1990 fik jeg muligheden for at skærpe arkitektens rolle som kommentator og koreograf.

Jeg valgte at lave et begravelses-anlæg i ingenmandslandet mellem murene på Potsdamer Platz i Berlin.

Den politiske kommentar var kun et af aspekterne og udmøntede sig kun i den geografiske placering, samt et "mødeelement", der skulle forene de efterladte fra øst og fra vest i en samlet procession.

Projektet blev påbegyndt i august 1989 og blev således under arbejdet indhentet af historien, da muren faldt i efteråret 1989.

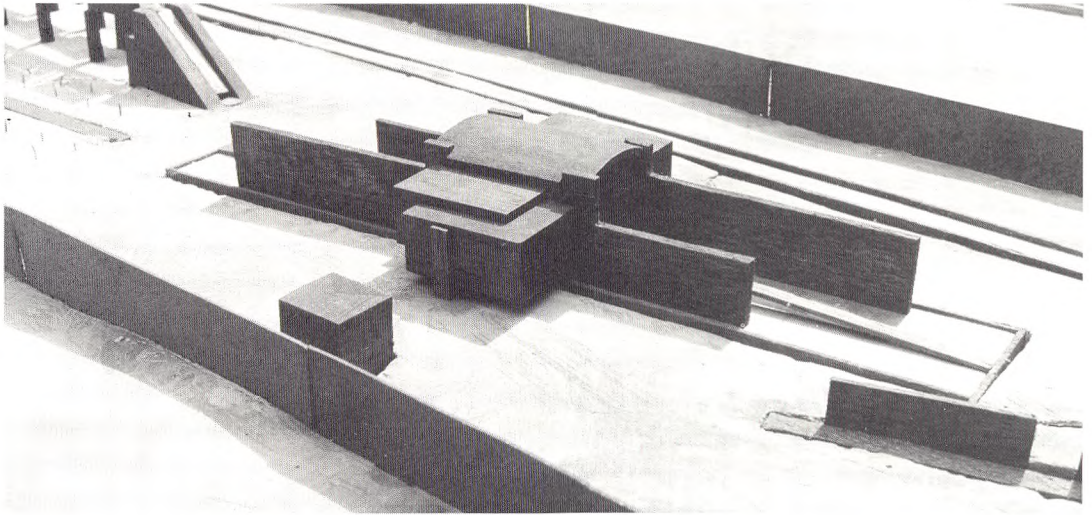
Derved ændredes den politiske, utopiske kommentar til et historisk klenodie; og Berlin-muren konverteredes via projektet til kirkegårdsмур, - fra grænse mellem øst og vest til grænse mellem liv og død.

Men ud over det politiske plan arbejder projektet også på et historisk bybygningsmæssigt niveau, der forholder sig til Berlin's barokplan fra 1648; samt til bymuren, der netop løb på denne strækning som den gamle, såvel symbolske som reelle grænse mellem natur og kultur.

Endvidere er det også et forsøg på en stilistisk bearbejdning af modernismen som rum og som formsprog.

Men her vil jeg primært gennemgå projektets tema som en kommentar til den aktuelle kulturs forhold til døden.

Siden Oplysningstiden vendte fokus og referenceramme fra

Ceremoni-rummet.

natur til kultur har begravelses-skikkene fulgt denne udvikling, og er i vore dage kulmineret i udbredelsen af kremeringen og kroppens deraf følgende udtrædelse af det organiske kredsløb. I filosofisk perspektiv kan man se det i mindeplænerne, de anonyme massegravsteders, voksende præference som begravelsesform.

Grav"stedet" og gravstenen sat som tegn refererende til den dodes fravær i livet og nærvær i døden på det aktuelle sted, er afløst af en diffus utydeliggørelse som fysisk fremtrædelse, som "sted".

Det individuelle i døden, som det at det enkelte menneske dør, er afløst af de anonyme, det at alle mennesker dør.

Ud over denne ene form for anonymisering er der i den moderne protestantiske del af den kristne tro, en tendens til en rationel intellektualisering, der farver ethvert følelsesudbrud; og dermed også enhver arkitektonisk "følelsesudladning" som f.ex. ornamentikken. som en banalitet.

Det er som om det rigt intellektuelt reflekterende, som det f.ex. ses i 70'ernes konceptkunst, ofte udtrykkes i en indkogt, stram og næsten rigid form. Hvorimod det dybt "føjte" f.ex. i mere ceremonielt funderende religioner - som via ceremonien også er langt tættere knyttet til det verdslige sociale liv - udtrykkes langt rigere formmæssigt. Dette har blandt andet været et af projektets målsætninger. At samtænke det moderne situationistiske og det klassisk ceremonielle; og i formen såvel at gribe ornamentikken som enkeltheden.

Ceremonielt er arrangementet og ansvaret omkring den døen-

de og døden i dag overgivet til institutioner. De pårørende og efterladte fratages ansvar og dermed også mulighed for at handle. I denne handlingslammelse ligger også en af grundene til vor kulturs akavede holdning til døden.

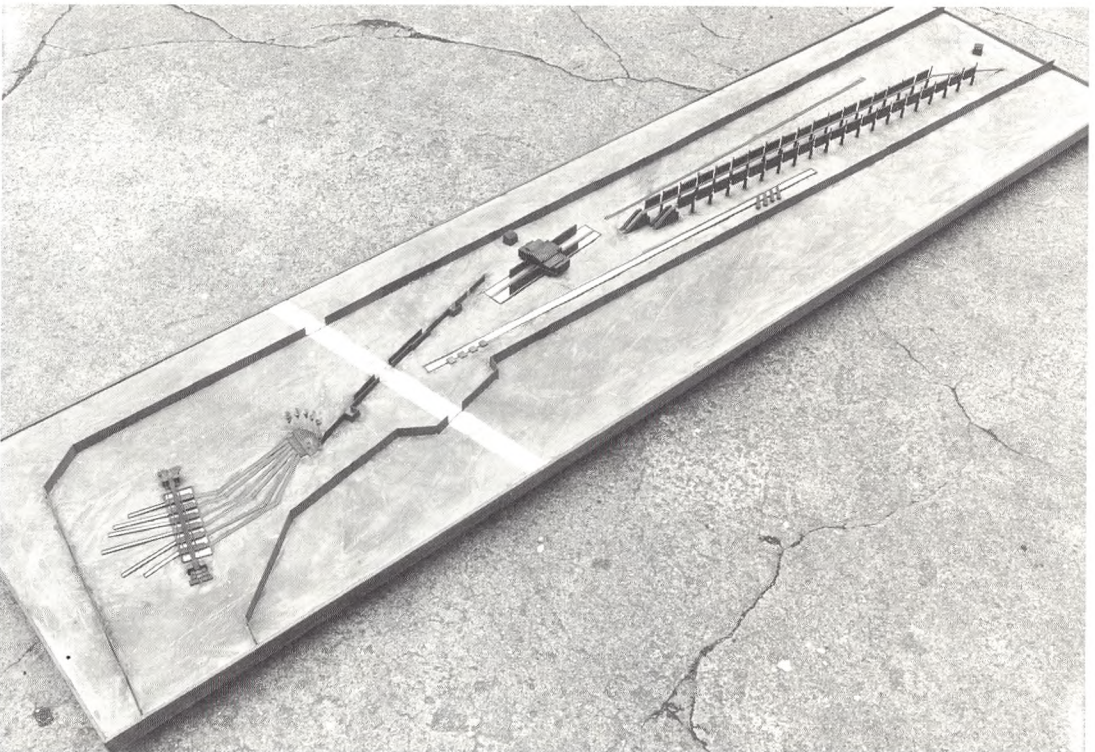
Det er blandt andet en del af denne ansvarlighed for afskeden, jeg i mine kirkegårdsprojekter har forsøgt at give tilbage til de efterladte.

Begravelsespladsen i Berlin er strukturelt bygget op over processionen som den bærende idé, ud fra den tanke at afskeden kræver tid og konfrontation. Man betræder kirkegården i den ene ende; gennemgår et forløb bygget op over temaerne: procession, ceremoni og tableau; for at forlade pladsen i den anden ende.

Strukturen henviser således i første omgang til nutidens lineære livsopfattelse; men griber i sin aktuelle placering inden for Berlin-muren også tilbage til en cyklisk livsopfattelse, idet strukturen kan tænkes at fortsætte hele vejen rundt i ingenmandsland.

Den landskabelige bearbejdning er minimal, objekterne i fortrinsvis moderne, urbane materialer er lagt direkte i det eksis-

Begravelses-anlægget.

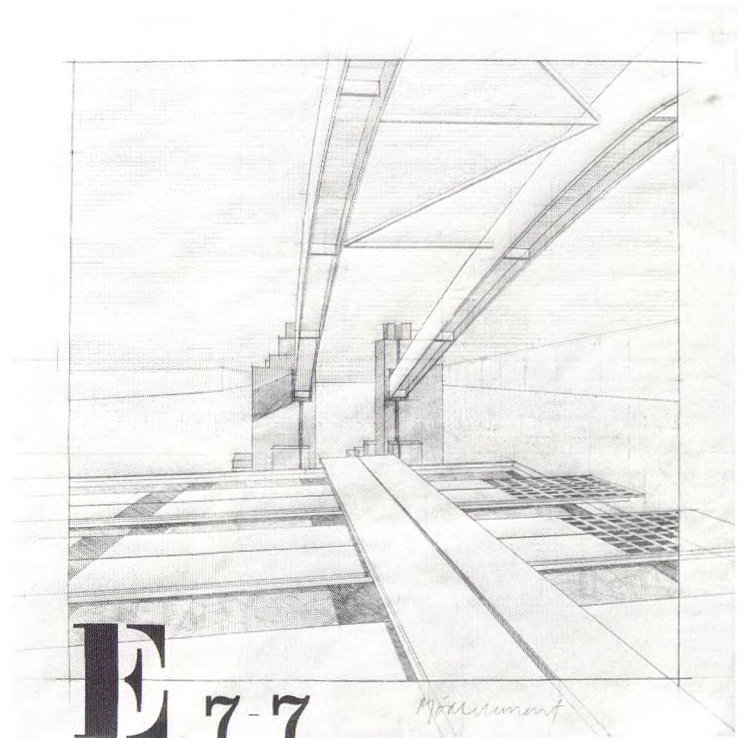
sterende græs, og prøver således at konfrontere overgangen fra den romantiske mindepark til en moderne mere kulturelt funderet begravelsesplads.

Igen er temaet dualiteten, spændingen mellem det genkendelige og det fremmedgjorte.

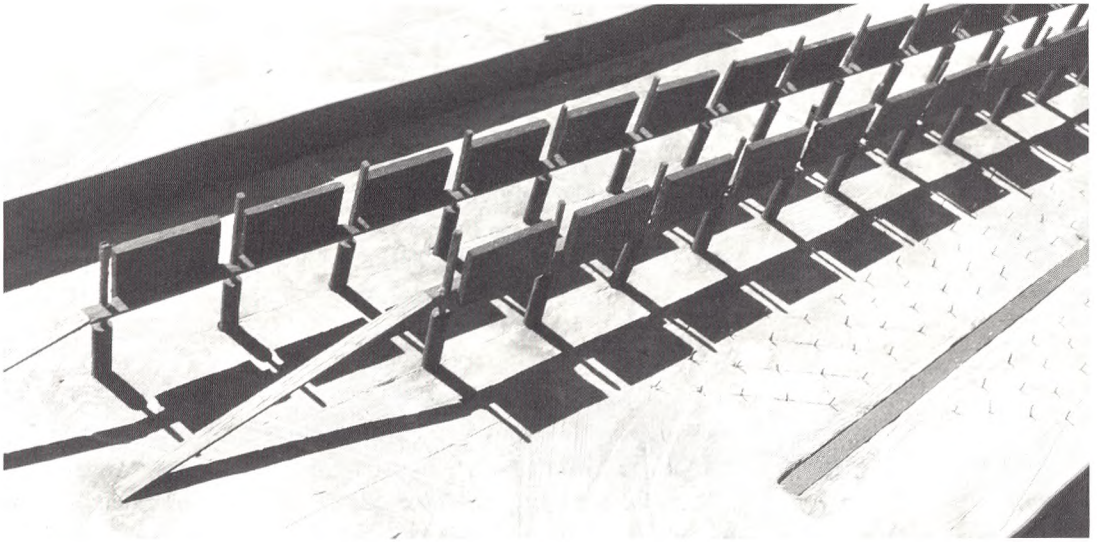
Fra helhed til detalje genfindes også denne dualitet. Fra det store enkle til dels anonyme, til detaljens fint forarbejdede identitet. Det er den formmæssige fortolkning af det anonyme i døden, det at alle mennesker dør, og det individuelle, det at det enkelte menneske dør.

I mødeelementet forenes øst og vest i en samlet procession og går langs rindende vand frem til processions-muren. I denne findes nicher til ophold og kontemplation. I landskabet langs muren ligger en lang spejldam med stillestående vand. Midt i anlægget ligger kapellet som et hængsel mellem liv og død. Selve ceremoni-rummet svæver mellem to mure over en spejldam. En rampe fører over vandet op til dette rum friholdt fra jorden.

Mødeelement.

Afskeden og konfrontationen med døden kræver denne øagtige isolation. Kisten, eller som oftest urnen, placeres i centrum, og ceremonien, fællesskabet forløber således rundt om denne.

De to mure er såvel en gentagelse af Berlin-murene, som et symbol på den rummelig-gjorte død. Den rent klinisk diffuse tilstand, der befinder sig mellem hjerne- og hjertedøds-kriteriet; men også en fastholdelse af det rum, den tid, der findes fra døden til accepten af den.

Kapellet forlades igen ad en rampe, og der vælges mellem to begravelsesformer: jordfæstelsen og urnemurene. Som epilog ligger en pavillon til et sidste ophold, inden man igen træder ud i byen.

Der ligger her i udformningen af de nye kirkegårde en stor udfordring i at finde balancen imellem genkendelse og udfordring, imellem accept og reform af moderne begravelsesskikke.

Urnemure, rampe ned.
I forgrunden alm. begravelsespladser.